

De eerste strandvondsten kwamen van Schiermonnikoog op 1 augustus 1982 en een jaar later lagen er Amerikaanse zwaardscheden op de stranden van Terschelling en Ameland. Tijdens een bodemfauna-onderzoek in de Waddenzee in 1982 en 1983 bleek dat de dieren daar op diverse plaatsen leefden. Voornamelijk de met eb droogvallende platen werden bewoond. In latere jaren werd de soort steeds algemener in de Waddenzee. Dit is nogal opvallend, want geen van onze inheemse soorten kan in het Waddengebied leven.

De eerste vondsten buiten het Waddengebied werden eind 1985 gedaan op het strand van IJmuiden en Zandvoort-Bloemendaal. Door de grootte van de schelpen bleek dat de soort hier in 1984, en mogelijk ook al in 1983, voor de kust leefde. Waarnemingen in Denemarken gaven aan dat de dieren hier vanaf 1982 in het Kattegat voorkomen.

Het is wel duidelijk dat de gebiedsuitbreiding doorging. De eerste vondsten van het Noordwijkse strand zijn, voor zover ik weet, op 12 april 1986 gedaan. Daarna volgden diverse plaatsen langs de Zuidhollandse kust in 1986 en 1987. Zeeland volgde. De eerste Belgische waarnemingen komen uit 1987 en op de Noord-

franse kust spoelden schelpen aan in 1988. Uit Engeland kregen we de eerste melding van een vondst op het strand van North Norfolk in april 1989. In 1990 volgden meer vondsten van deze kust. Nu, in 1992, leeft de soort algemeen langs alle genoemde gebieden.

Geraadpleegde literatuur.

Adema, J.P.H.M., 1987. Een nieuw veldkenmerk van de Amerikaanse zwaardschede? *Het Zeepaard* 47: 92.

Boer, T.W. en R.H. de Bruyne, 1983. De Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus* (Conrad, 1843) in Nederland. *Basteria* 47: 154.

Bruyne, R.H. en T.W. de Boer, 1984. De Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus* (Conrad, 1843) in Nederland; de opmerkelijke opmars van een immigrant. *Het Zeepaard* 43: 188 - 193.

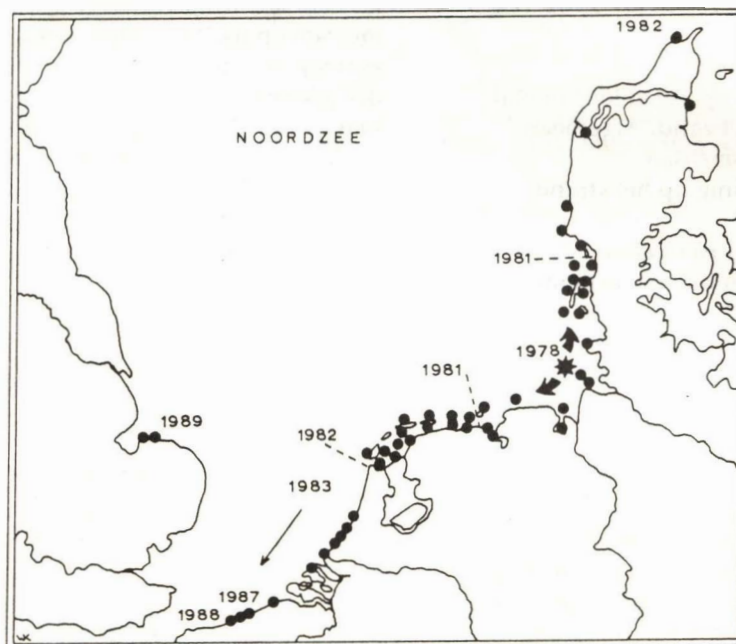
Howlett, D.J., 1990. The arrival in Britain of *Ensis americanus* (Binney). *The Conch. Newsl.* No. 114: 301 - 302.

Otten, B., 1988. De Amerikaanse zwaardschede, *Ensis americanus*. *Het Zeepaard* 48: 148 - 153.

Urk, R.M. van, 1964. The genus *Ensis* in Europa. *Basteria* 28: 13 - 44.

Urk, R.M. van, 1966. Mesheften en Zwaardscheden. SWG - tabel 21. 12 blz.

Fig. 4 Overzicht van de vindplaatsen van de Amerikaanse zwaardschede, ster: eerste waarneming

Boekbespreking

Jelle van Dijk

Ter gelegenheid van het eerste lustrum heeft de afdeling Bollenstreek van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie en de Jeugdbond voor Natuur- en Milieustudie (NJV/JNM) een jubileumboek uitgegeven, getiteld: "De Blonde Ruiters". Tijdens een feestelijke bijeenkomst op 27 maart in Lisse werd het eerste exemplaar overhandigd aan de heer Jonkman, burgemeester van Rijnsburg en voorzitter van het Samenwerkingsver-

band Duin- en Bollenstreek.

De naam van het boek is ontleend aan het tijdschrift van de afdeling. Die naam werd indertijd gekozen omdat er een Blonde Ruiters, een zeldzame dwaalgast uit Noord-Amerika, op een onder water gezet bollenland bij Lisse neerstreek. Het boek (184 pagina's!) geeft een uitstekende indruk van de vele activiteiten die in de afgelopen jaren ondernomen zijn. Het eerste deel van het boek is gevuld met excursieverslagen en verslagen van

onderzoekjes die al eerder in het eigen afdelingsblad waren te vinden. Daarbij valt op dat de jeugdbonders op veel terreinen van het veldbiologisch onderzoek actief zijn geweest. Een greep uit de veelheid van artikelen moge dit illustreren: Stookpieten excursie, Vogel inventarisatie Keukenhof, Libellen verspreiding, Hybiën, Duckdag 1991, Zweefvliegen in de Bollenstreek, Vleermuizen inventarisatie, Paddentrek.

In het tweede deel van het boek zijn onderzoeksresultaten te vinden, die nog niet eerder werden gepubliceerd. Daarbij is ongetwijfeld het onderzoek van het landgoed Wassergeest het belangrijkste artikel. In 1990 werd dit landgoed, gelegen ten zuiden van de Keukenhof niet alleen op de aanwezigheid van vogels, maar ook op de aanwezigheid van zweefvliegen, loopkevers, vleermuizen en planten geïnventariseerd. Hier wil ik mij beperken tot de broedvogelinventarisatie. Dit niet alleen omdat ik mij op het gebied van zweefvliegen niet zo thuis voel, maar vooral omdat ik in 1990 een ochtend met Udo Hassefras ben meegeweest om een indruk van dit gebied op te doen.

Bij het bekijken van de broedvogellijst gaat de aandacht natuurlijk vooral uit naar soorten die in het aangrenzende gebied dat onderzocht werd voor "De Vogels van Noordwijk en Omstreken" niet of nauwelijks voorkomen. De Matkop die in Noordwijk zelden wordt gezien, blijkt met minimaal zeven paar voor te komen op Wassergeest. Dat is niet zo'n verrassing, want bij de inventarisatie in 1974-75 (door Leen van Duyn, Henk van Duyn en Joost Bouwmeester) werd de Matkop daar ook aangetroffen. Daarnaast is de Glanskop, die in 1974 uitlopend in het oude loofbos werd gezien, nu ook als broedvogel van de hakhoutbossen gesignaleerd. De strenge tweedeling in het binnenduinrandgebied van: Glanskop op de hogere gronden in oud loofhout en de Matkop in de vochtige hakhoutbossen, gaat dus niet meer op. Verder valt de melding van een baltsende Watersnip op. In het Noordwijkse gebied is dat fenomeen al zeker in geen tien jaar meer waargenomen. Bij de eenden valt het broeden van één paar Zomertalingen en liefst tien paar Wintertalingen op. Tenslotte moet het broedgeval van de Buizerd worden genoemd. Het gebied is uitermate geschikt voor deze soort: houtwallen, weilanden en kleine bossen. Te hopen is dat deze prachtige roofvogel vanuit Lisse ook de binnenduinrand bij Noordwijk zal weten te koloniseren. Het landgoed Of-fem lijkt een gunstige locatie.

Bij een dergelijk inventarisatieverslag hoort eigenlijk wel een nauwkeurige opgave van het aantal uren dat aan het veldwerk werd besteed, liefst met opgave van de bezoekdata. Ook is onduidelijk hoe de gegevens geïnterpreteerd zijn. De opmerking dat de territoriumkartering werd gehanteerd, zegt niet veel. Het is sterk aan te raden om spoedig over te stappen op de inventa-

risatiemethoden en de interpretatie-criteria die landelijk worden gehanteerd (SOVON-handleiding). Het onderzoek wint daarmee sterk aan betekenis, omdat de gegevens te vergelijken zijn met gegevens die door anderen elders zijn verzameld.

Momenteel wordt hard gewerkt aan een floralijst van het gebied dat ook voor "De Vogels van Noordwijk en Omstreken" werd onderzocht. Met meer dan gewone belangstelling werd daarom de plantenlijst van Wassergeest doorgenomen. Soorten die op Wassergeest werden vastgesteld, maar in het Noordwijkse gebied (nog) niet of nauwelijks, zijn: Slangelook, Moeraskers, Watermuur, Zeegroene muur, Smalle stekelvaren, Groot heksenkruid, Geoorde wilg. Het verslag over Wassergeest eindigt met een serie aanbevelingen. Deze betreffen het onderhoud van sloten, bermen, hakhoutbossen en houtwallen.

Het voert in het kader van een boekbespreking te ver om op alle artikelen in te gaan, hoe uitnodigend sommige ook geschreven zijn. Eén ding hebben al die stukken en stukjes gemeen: het enthousiasme voor de natuurstudie spat er gewoon van af! Dat daarbij en misschien wel daardoor af en toe iets anders en beter had gekund, is onvermijdelijk. Zo wordt bij de stookpietentellingen wel de datum, maar niet het jaartal genoemd. De illustraties zijn leuk en soms origineel, maar soms staat een vogel wel bij het verkeerde artikel, zoals een Fuut en een Alk in een stukje over holenbroeders. Dat neemt niet weg dat ik deze jubileumbundel een ieder van harte kan aanbevelen. Terugdenkend aan mijn eigen jeugdbondjaren (hoe nostalgisch!), valt mij op welk een geweldig niveau de afdeling Bollenstreek heeft bereikt! Nu zal dat evenals 25 jaar geleden ook wel voor een belangrijk deel bepaald worden door enkele mensen, maar dan nog is het verschil met de afdeling waar ik indertijd lid van was, gewoon groot. Ik was lid van de afdeling "Ardeola", genoemd naar de eerste waarneming van de Koereiger in Nederland (zie de overeenkomst!) en wij hielden ons vooral bezig met zeldzame vogels langs de Knardijk. Daarnaast werd er gebotaniseerd en gehybid. Verslagen en rapporten werden op afdelingsniveau echter zelden geproduceerd. Dat kwam natuurlijk ook omdat een gewone type-machine al een schaars goed was. Leuk om te merken is verder dat het typische jeugdbondjargon van 25 jaar geleden nog steeds bestaat. Wat dacht u van: tochten, de tijger, de knuppel, als uitdrukkingen voor jatten, de WC en de beheerder van de kampeerspullen?

Het boek, samengesteld door Thomas Rüttel, Martijn Kosterman en Udo Hassefras kost slechts f10,- en is te verkrijgen door contact op te nemen met Martijn Kosterman, Bachstraat 9, 2162 VA LISSE (tel. 02521-12265)

